

Digitalizarea imaginilor din arhiva direcției Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională

Argumente ale necesității digitalizării

Regretatul nostru coleg, directorul de imagine Dănuț Dumitrașcu, încă din anul 2009, a expus avantajele digitalizării arhivei de imagini. Fiind un om de teren, care s-a manifestat profesional prin arta fotografică și film, a contribuit din perspectiva cineastului la conservarea, promovarea și arhivarea patrimoniului cultural imaterial și a culturii tradiționale. Astfel, „digital este acel sistem prin care copierea unei informații primare nu pierde absolut nimic din aceasta”¹. În sistem analog, copiile fotografiilor statice și în mișcare (filmul) sunt, în cel mai bun caz, asemănătoare cu originalul, nu identice. Deci, în sistem digital „orice copie va fi întotdeauna identică cu originalul”².

În raport cu facilitățile actuale furnizate de tehnologia informației, nu mai este rentabilă păstrarea într-o „arhivă clasică” a înregistrărilor electromagnetice ale imaginii și sunetului. Acestea își pierd din calitatea inițială în timpul montajului, în timpul transunerii și în cel al multiplicării. În plus, din punct de vedere tehnic, înregistrările pe casetă video au o rezistență în timp de aproximativ 10 ani. Apoi, degradarea se accentuează

ză rapid suferind procesul de demagnetizare, ce se manifestă prin întrepătrunderea contururilor dintre culori, prin scăderea calității sunetului și, chiar, prin dispariția totală a semnalului electromagnetic³.

Majoritatea înregistrărilor video realizate în sistem analog, în perioada 1991-2001 și stocate în arhiva direcției Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională se află într-un pericol iminent de degradare. Fotografiile se decolorează, mai ales în prezența luminii. Din cauza apariției ciupercilor, negativele și diapozitivele sunt, în unele cazuri, inutilizabile. Astfel, sistemul digital, care este perfect compatibil cu programele de editare de pe o simplă unitate PC, e cu atât mai folositor, cu cât pot fi realizate corecții ale înregistrărilor electromagnetice foto, video și audio transpuse din sistemul analog. Spre exemplu, calitatea sunetului poate fi îmbunătățită, eliminându-se zgomotul de fundal, iar unei imagini i se poate sporii claritatea. În consecință, digitalizăm de urgență, la calitatea cea mai bună cu putință.

Principii ale constituirii unei arhive digitale

Într-o manieră scurtă și cuprinzătoare, pentru a descrie cum se alcătuiește o bază de date digitală, am să apelez din nou la informațiile dobândite de la Dănuț Dumitrașcu. Pentru ca o înregistrare digitală video/foto să fie utilă specialiștilor în patrimoniu cultural imaterial și cultură tradițională, aceasta trebuie să fie clară și bine expusă, datele supunându-se astfel unor cerințe tehnice minimale pentru transfer și arhivare.

Conținutul arhivei digitale cuprinde fotografii și filme împărțite în două secțiuni: materialul brut și fișele materialului respectiv. „Materialul brut digital de cea mai bună calitate trebuie păstrat în raport de 1/1 față de original”⁴, în două surse distincte (server local și pe blu-ray-uri). Fără a intra în detalii tehnice, argumentul cel mai solid și, totodată, cel mai evident constă în faptul că dintr-o calitate bună se poate obține o calitate slabă, însă calea inversă este absolut imposibilă.

Materialul brut este însoțit de un executabil și o serie de documente html (fișe de teren tipărite sau olografe⁵, fotografii alb-ne-

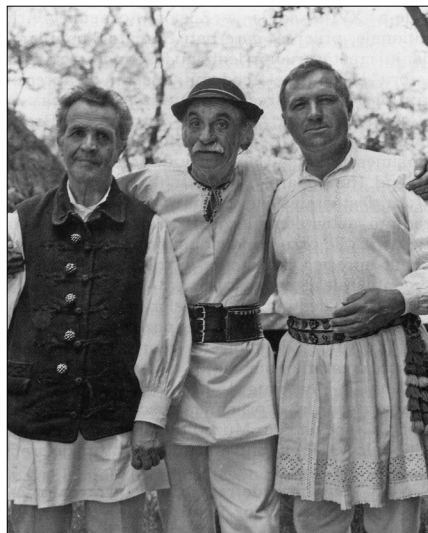
¹ Dumitrașcu, Dănuț, *De ce digital?*, în vol. *Sinteze 1994-2008*, C.N.C.P.C.T., București, 2009, p. 685.

² *Idem*, p. 686.

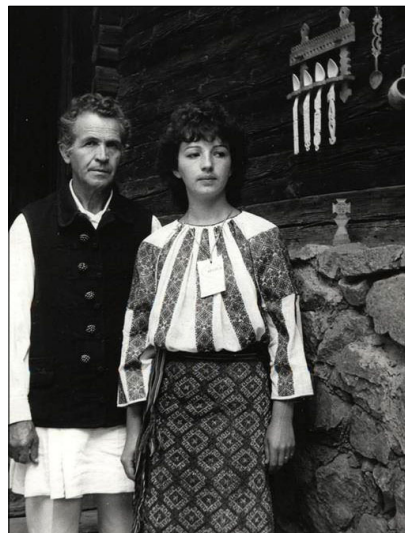
³ *Ibidem*.

⁴ Dumitrașcu, Dănuț, *Preliminarii la o bază de date* în vol. *Sinteze 1994-2008*, C.N.C.P.C.T., București, 2009, p. 724.

⁵ Fișă de meșter, fișă de obicei tradițional, fișă explicativă foto, fișă minutaj, fișă de observație, chestionare de tip cadru, interviuri transcrise, liste tematice, de-

*Meșteșugarii Nicolae Purcărea,
Nicolae Suciu și Constantin Nițu*

*Nicolae Purcărea și Zina Manesă
Burloiu*

Nicolae Suciu și ucenicii săi

Adela Petre

gru sau color, negative, diapozitive, filmări pe peliculă de 16 mm etc.)⁶. Fișele materialului reprezintă o structură arborescentă de texte, imagini și sunete, ce trebuie stocate la o calitate destul de bună pentru a asigura o informare primară corectă, însă editate în așa fel încât să nu ocupe un spațiu de stocare foarte mare.

Păstrarea imaginilor fixe (fotografii) și în mișcare (materiale brute și filme documentare) în baza de date digitală este tributară principiului repetabilității și celui al uniformității. Astfel, tehnica digitală asigură conservarea și transmiterea către generațiile următoare a materialelor brute identice cu

originalul din arhiva direcției noastre într-o formă optimă.

Înregistrarea imaginilor - metodă de cercetare etnologică

Lipsa „mărturiilor vizuale” este de neconceput pentru cercetarea științifică modernă. Fie în sistem analog, fie în sistem digital acestea sunt indispensabile pentru documentația completă a unei arhive. Dintre metodele și tehnicile de cercetare etnologică, înregistrarea imaginilor reprezintă fundamentul materialelor brute arhivate, la care fac referire anterior. Iar orice tip de înregistrare ridică probleme, ca spre exemplu: asigurarea condițiilor tehnice optime de înregistrare, implicarea echipei de cercetare pluridisciplinară și plasarea acesteia față

de faptul de cultură cercetat, principiile de selecție a secvențelor, respectarea codului deontologic și a celui de conduită etică etc.⁷. Respectând principiul autenticității faptelor de cultură cercetate, cel al contextualizării genetice, cel al non-inmixțiunii echipei de cercetare în derularea faptelor consemnate și pe cel al epuizării repertoriale⁸, metoda înregistrării imaginilor este corelată cu observația directă, cu experimentele și cu reconstituirile etnologice.

Conținutul filmelor și fotografiilor de tip document etnologic arhivate există independent de observația care le constituie în „mărturie”. Acestea devin documente etnologice

⁷ Știucă, Narcisa, *Cercetarea etnologică de teren*, Ed. Universității București, București, 2007, p. 61.

⁸ Știucă, Narcisa, *op. cit.*, pp. 88-92.

clară de consimțământ pentru utilizarea datelor cu caracter personal etc.

⁶ Dumitrașcu, Dănuț, *op. cit.*, p. 724.

de teren, atunci când etnologul le utilizează ca indicii inteligibile și semnificative. „Sunt create de întrebarea care le suscită și de operația care le izolează de practică, în scopul promovării lor ca instrumente de cunoaștere. Astfel, înregistrările imaginilor de tip etnologic reprezintă o realitate transformată în semn de euristică etnologică”⁹. Prin urmare, înregistrările din teren constituie rezultatul unei percepții mediate. Pe de o parte se identifică privirea particularizată a etnologului prin raportarea la propria cultură¹⁰, deși este instruită să fie o privire detașată de tip analitic, evaluativ și selectiv. Pe de altă parte, obiectivul camerei video/foto devine un mediator, deoarece alterează realitatea, filtrând privirea prin transpunerea filmică.

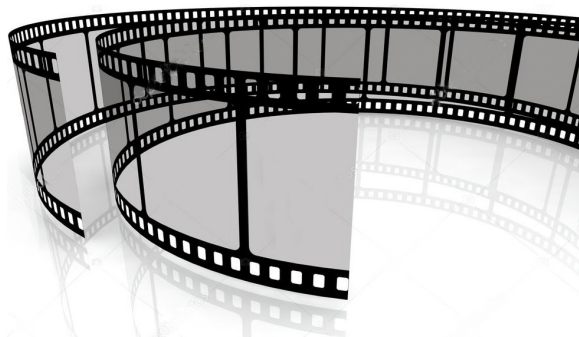
Ca o cercetare etnologică să servească valorificării, popularizării ori inspirației creatoare, oricât de performante și de sofisticate ar fi instrumentele tehnice din dotare, e necesară prezența în teren a unui specialist în tehnici de filmare. Acesta trebuie să respecte normele de elaborare ale unui montaj, ale calității imaginii și cele de regie. Ideală ar fi chiar existența unui director de imagine printre membrii echipei de cercetare etnologică, care să respecte codurile și regulile limbajului cinematografic atât la înregistrarea, cât și la interpretarea imaginilor. Astfel, materialul brut etnologic poate deveni film documentar etnologic, adică o poveste sincretică verosimilă, o lectură filmică a adevărului științific.

⁹ Bonte, Pierre și Izard, Michel (coord.), *Dicționar de etnologie și antropologie*, Ed. Polirom, Iași, p. 435.

¹⁰ Laplantine, François, *Descrierea etnografică*, Ed. Polirom, Iași, p. 43.

Scopul filmului documentar etnologic

Pe baza înregistrările brute ale imaginilor efectuate în cadrul campaniilor de teren și arhivate, concepția simbiotică a cercetătorului etnolog și a directorului de imagine relevă un discurs filmic cu valențe descriptive, narative, sugerative, eliptice. Aceștia, prin „faptul filmic”¹¹ nu materializează calchieri ale realității existente în momentul înregistrării video, ci selectează anumite secvențe care,

combinare prin montaj și supuse efectelor speciale, se constituie într-un mesaj științific, didactic ori de răspândire a informațiilor către publicul larg etc.

Și astfel, ajung, încă o dată, la conceptele teoretice deprinse de la Dănuț Dumitrașcu: diferența dintre filmul de ficțiune și filmul documentar. Ficțiunea recreează în film o realitate existentă (în cele mai multe cazuri, la timpul prezent), ce uzitează simboluri și metafore inedite raportate la un scenariu. Filmul documentar doar transmite informații la obiect, cât mai complete despre realitate.

¹¹ Dumitrașcu, Dănuț, *Filmul – de la document la documentar*, în vol. *Sinteze 1994-2008*, C.N.C.P.C.T, București, 2009, p. 25.

Acesta din urmă divide în: reportaj, film științific, film didactic, film publicitar, film utilitar, film de critică de artă, film de montaj, film etnologic¹².

Justificarea realizării de filme documentare etnologice este determinată de structura acestora. Sunt alcătuite din cadre cu valoare documentară selecționate din materialul video brut. Cadrele filmului-document au în sine valoarea documentară autonomă și înfățișează publicului denotațiile caracteristice operei de artă, acestea fiind perceptibile, măsurabile și cuantificabile. Prin urmare, cadrele-document stau la baza montării filmului documentar etnologic, care, la rândul său, contribuie la arhivarea unor fenomene irepetabile ale culturii tradiționale. De asemenea, filmul documentar ilustrează și conotațiile specifice operei de artă, și semnificațiile estetice, psihologice, antropologice, filosofice¹³.

Majoritatea filmelor documentare etnologice exprimă doar sensul denotativ, ceea ce le cataloghează ca documente obiective ale anchetei etnologice. Chiar și în cazul acestora, Dănuț Dumitrașcu, care în perioada 1991-2001 și-a lăsat amprenta de cineast asupra festivalurilor de film etnologic și etnografic din țară, susține eliminarea comentariilor din off. Dublarea discursului imagistic de către o narațiune orală strict explicativă nu face decât să limiteze potențialele interpretări ale cinefililor la o singură interpretare posibilă, mai ales, dacă măcar o parte dintre aceștia sunt specialiști în patrimoniu cultural imaterial și cultură

¹² Dumitrașcu, Dănuț, *op. cit.*, p. 26.

¹³ *Idem*, pp. 26-27.

tradițională.

Idealul dispune ca filmul-documentar să nu conțină intervenții personale ale cineastului și ale etnologului, autorii săi respectând cu strictețe principiile anchetei etnologice enunțate anterior. „La o vorbire” este un exemplu extraordinar despre „cum se face” un film documentar etnologic, fiind unul dintre multele portrete de creatori populari realizate de Corina Mihăescu și Dănuț Dumitrașcu. Este un „film de suflet” al amândurora, cu o încărcătură emoțională demnă de un film-eseu, despre care Dănuț Dumitrașcu mărturisește că a fost făcut în 1994, „într-o perioadă în care trăgea (n.a.) din ce în ce mai des cu coada ochiului spre tehnica digitală, pentru că, așa cum afirma Marshall McLuhan în *Galaxia Guttenberg*, la un moment dat intervine o dihotomie între aspectele pur tehnologice și cele ale conținutului”¹⁴. Asupra nenumăratelor exemple antitetice, doar am să subliniez faptul că dintr-un fals film-document rezultă un fals film documentar.

Conform teoriilor limbajului filmic, filmul documentar nu este constituit pe baza unui „scenariu” (realitate ficțională autonomă), ci „este fundamentat pe un decupaj strict și impus de realitatea consemnată în timpul înregistrării”¹⁵. Confuzia terminologică este generată de utilizarea etnologică a conceptului de „scenariu”, ce indică, spre

exemplu, desfășurarea ideală a unui obicei tradițional ori etalarea într-o manieră ideală a etapelor și tehnicilor de prelucrare specifice unui meșteșug tradițional. De aceea, realizatorii filmului documentar de tip reportaj etnologic sunt tentați să treacă granița non-ficționalului, cum s-a întâmplat în cazul filmului *Măștile cucilor din Brănești. Tehnici tradiționale de confecționare*, pe care l-am realizat împreună cu Rodica Dinache, în anul 2018. Deși am elaborat un plan de lucru pe baza programului festivalului și a „scenariului ideal de desfășurare a obiceiului tradițional al cucilor”, totuși a fost imposibil să trecem în categoria filmului de ficțiune, deoarece, în timpul înregistrărilor materialului brut, au fost captate cadre-document ale realității înconjurătoare irepetabile, precum: parada alaiurilor organizate de mascați din țară și de peste hotare, câștigătorii concursului de chipuri de cuc, defilarea grupurilor de cucii genuini, etapele și tehnicile de confecționare ale chipurilor de cuc, comentariile meșterilor intervievați și ale personalităților culturale ale Brăneștiului etc.

În concluzie, amestecul dintre documentar și ficțional manifestat prin plăsmuirea „documentarelor - artistice etnologice” (adică, filmele ficționale de tip eseu) reușesc doar să erodeze credibilitatea filmelor documentare din domeniul patrimoniului cultural imaterial și al culturii tradiționale. Pledoaria finală pentru realizarea într-o manieră profesională și onorabilă a filmelor-document și a filmelor documentare, provine încă o dată din *lumea fără dor* a oamenilor de teren din domeniul etnologiei românești: *În finalul unei povestiri SF*

*există următoarea idee: după dispariția omenirii, o civilizație extraterestră ajunge pe pământ, unde nu mai este nicio urmă de viață. Printr-o întâmplare, este descoperită o cutie care conține o peliculă - un film. Întorși pe planeta de origine, extratereștrii proiectează filmul și trag concluzii cu privire la înfățișarea locuitorilor Pământului, a locuințelor, a îmbrăcăminte, a obiceiurilor, a întâmplărilor prin care trec aceștia etc. Nu au putut însă niciodată descifra cele câteva cuvinte imprimate la sfârșitul peliculei: O producție Walt Disney.*¹⁶

Rezultate ale digitalizării arhivei de imagini

În vederea ocrotirii și păstrării vii a patrimoniul cultural imaterial și a culturii tradiționale, am demarat proiectul de digitalizare a arhivei foto-video. Intenționăm să restituim generațiilor actuale și specialiștilor în etnologie, antropologie, folclor, meșteșuguri, arhitectură vernaculară, conservare și restaurare, istorie, sociologie etc. repere ale memoriei culturale înregistrate pe peliculă în cadrul proiectelor de cercetare aplicată și de promovare a culturii populare din România.

Prin copierea cât mai urgentă din sistemul analog în cel digital întreprinsă de colectivul structurii Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională, materialele video brute și fișele specifice fiecărui proiect de cercetare aplicată, de promovare și de editare sunt inventariate, arhivate, conservate, salvardate și transmise mai departe generațiilor următoare. De asemenea, principiile digitale se pot aplica fotografiilor (imaginilor statice), sunetului și textului privit ca imagine vectorială, copiile

¹⁶ Dumitrașcu, Dănuț, *op cit.*, București, 2009, p. 27.

¹⁴ Dumitrașcu, Dănuț, *Etnologie, repetabilitate și tehnici digitale*, în vol. *Sinteze 1994-2008*, C.N.C.P.C.T., București, 2009, p. 757.

¹⁵ Dumitrașcu, Dănuț, *Filmul - de la document la documentar*, în vol. *Sinteze 1994-2008*, C.N.C.P.C.T., București, 2009, p. 27.

scanate ale acestora fiind identice cu originalele din care provin.

Pe site-ul Institutului Național al Patrimoniului, am creat o partiție dedicată acestei biblioteci cu albume foto și casete video, ce descinde din butonul „Patrimoniu Imaterial” și se numește „Arhivă digitalizată” (link: <https://patrimoniu.ro/patrimoniu-imaterial/arhiva-digitalizata>), unde puteți urmări selecții din cele mai prestigioase imagini digitale cuprinse în baza noastră de date, delimitate în două categorii: arhivă video digitalizată și arhivă fotografică digitalizată (link: <https://www.youtube.com/watch?v=q-qpnkxjj24&list=PLc8fqNjp6LV-bfWE8H9cCGpfHGflhHH-W>).

Ilustrăm filme documentare etnologice, prezentări ale materialelor filmate pe teren și fotografii etnografice raportate direct la ancheta etnologică de teren, la repertorierea meșterilor și practicilor tradiționale, la portrete de meșteșugari, la evenimente științifice și culturale (conferințe științifice, expoziții etnografice, lansări de carte etc.). În prezent, sunt etalate doar opt filme-document și filme documentare, pe care am să le numesc în ordine alfabetică: „Caloianul”, „Călușul”, „I-auzi, i-auzi! Luați în Căluș - Un joc vindecător de Rusalii”, „Ii și Cămăși Românești - Tradiție și Valorificare”, „La o vorbire”, „Memorie eliberată”, „Măștile cucilor din Brănești. Tehnici tradiționale de confecționare”, „Tradiție și actualitate în ceramica de Horezu”. Lista este îmbogățită periodic cu selecții extrase din arhiva noastră digitală identificate ca fiind imagini reprezentative pentru domeniul patrimoniului cultural imaterial și cel al culturii tradiționale.

Fotografii din arhiva foto digitalizată direcției a
Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională

Drd. Anamaria Stănescu

Consilier,

Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

ARHIVĂ VIDEO DIGITALIZATĂ

Cercetare aplicată de teren Portrete de meșter Evenimente științifice și culturale

I-auzi, i-auzi! L... La o vorbire Tradiție și actu...

ARHIVĂ FOTOGRAFICĂ DIGITALIZATĂ

Cercetare aplicată de teren Portrete de meșter Evenimente științifice și culturale

Călușul (1991-... Ii și Cămăși R... Ii și Cămăși R...

Read 193 times Last modified on Luni, 22 Iunie 2020 22:06

Published in Patrimoniu imaterial

More in this category: « Tareful tradițional / The Traditional Music Band from Romania

Arhivă digitalizată